

Wyrok z dnia 14 października 2004 r.

I PK 595/03

Dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego odwołanemu z tego stanowiska, które objął po raz pierwszy po przejściu na emeryturę z innego stanowiska pracy, przysługuje odprawa pieniężna określona w art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm.).

Przewodniczący SSN Jadwiga Skibińska-Adamowicz, Sędziowie SN:
Katarzyna Gonera, Zbigniew Myszka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 14 października 2004 r. sprawy z powództwa Antoniego W. przeciwko Państwowemu Przedsiębiorstwu Nasiennemu „C.N.” w S. o zapłatę, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie z dnia 23 czerwca 2003 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie wyrokiem z dnia 23 czerwca 2003 r. oddalił apelację powoda Antoniego W. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Szczecinku z dnia 8 kwietnia 2003 r., oddalającego powództwo o zasądzenie kwoty 12.411,21 zł, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 2 listopada 2002 r., tytułem odprawy pieniężnej w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia przewidzianej w art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 481 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o p.p. lub ustawa). W sprawie tej ustalono, że powód do dnia 12 listopada 1996 r. był zatrudniony w „C.N.” w S. na stanowisku

głównego specjalisty w dziale handlowym. W tym dniu jego stosunek pracy został rozwiązany za porozumieniem stron z przyczyn dotyczących pracodawcy, a powód nabył prawo do wcześniejszej emerytury. W związku z przejściem na emeryturę powodowi wypłacono odprawę emerytalną w kwocie 4.550,70 zł, która była świadczeniem korzystniejszym od odprawy pieniężnej przysługującej pracownikom zwalnianym z pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy.

Następnie w dniu 13 listopada 1996 r. Wojewoda K. zatrudnił powoda na stanowisku zarządcy komisarycznego Państwowego Przedsiębiorstwa „C.N.” w S. W związku z tym zatrudnieniem powód zawiesił pobieranie świadczenia emerytalnego. Funkcję tę powód pełnił w okresie od dnia 15 listopada 1998 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. Z dniem 1 stycznia 1999 r. rada pracownicza pozwanego powołała powoda na stanowisko dyrektora, z którego odwołano go za wypowiedzeniem rozwiązującym stosunek pracy z dniem 31 sierpnia 2002 r.

W ramach takich ustaleń Sąd Rejonowy doszedł do przekonania, że powód nie nabył prawa do odprawy dyrektorskiej, wskazując, że w myśl art. 39 ust. 3 ustawy o p.p. uprawnienie do tej odprawy jest wyłączone, jeżeli dyrektor jest uprawniony do otrzymania jednorazowej odprawy w związku z przejściem na emeryturę lub rentę. Celem takiej regulacji było ograniczenie możliwości pobierania dwóch odpraw, przy czym ustawodawca nie wymaga, „aby obie przesłanki zaistniały w tym samym czasie”. Skoro zatem powodowi - jako głównemu specjalistcie działu handlowego - została wypłacona odprawa emerytalna, to wyłączyła ona jego prawo do dochodzonej odprawy „dyrektorskiej” w sytuacji późniejszego odwołania go ze stanowiska dyrektora „w okresie zawieszenia uprawnień emerytalnych”.

Stanowisko takie podzielił Sąd drugiej instancji, który oddalił apelację powoda, przyjmując, że pogląd Sądu pierwszej instancji „jakoby do zastosowania art. 39 ust. 1 wymagane było łączne spełnienie dwóch przesłanek jest prawidłowy i w ocenie Sądu Okręgowego obie te przesłanki zostały spełnione”. W dniu 13 listopada 1996 r. powód przeszedł na emeryturę, a nabyte uprawnienie do odprawy emerytalnej zostało zrealizowane w 1996 r. Ustawodawca nie wymaga, by obie przesłanki zaistniały w tym samym czasie. Jeżeli zatem odwołany dyrektor odchodzi ponownie na emeryturę, to wypłacenie mu wcześniejszej odprawy emerytalnej jest przeszkodą w nabyciu prawa do odprawy z art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. Występujący w takim przypadku „zbieg praw do odprawy został rozstrzygnięty na korzyść jednej, tj. odprawy emerytalnej i jej wypłacenie pozbawia odwołanego dyrektora prawa do trzymiesięcznej

odprawy, przysługującej w razie odwołania ze stanowiska”, ponieważ zamiarem ustawodawcy było ograniczenie pobierania przez odwołanych dyrektorów dwóch odpraw z tytułu odwołania ze stanowiska i z tytułu nabycia uprawnień do emerytury lub renty. Stanowisko takie było wyrażane w orzecznictwie (III APr 23/95, OSA 1995 nr 11-12, poz. 78), z którego wynika, że powołanie na stanowisko dyrektora osoby, która uprzednio przeszła na emeryturę i pobrała odprawę emerytalną, nie uzasadnia wypłaty odprawy z art. 39 ust. 1 ustawy o p.p., w przypadku odwołania ze stanowiska w okresie zawieszenia uprawnień emerytalnych. W związku z tym Sąd Okręgowy uznał, że „ustawodawca ogranicza uprawnienie do odprawy dyrektorskiej bez względu na to kiedy wypłacono ‘odwołanemu dyrektorowi’ odprawę pieniężną w związku z przejściem na emeryturę lub rentę, oraz jakie wówczas piastował stanowisko”. Podzielenie odmiennych twierdzeń powoda stanowiłoby nadinterpretację prawa. W ocenie Sądu Okręgowego, w zakresie pobranej przez powoda odprawy emerytalnej istniał związek przyczynowy pomiędzy odwołaniem ze stanowiska a przejściem na emeryturę. Zawieszając prawo do emerytury w okresie zajmowania stanowiska dyrektora, powód zdawał sobie sprawę z tego, że po odwołaniu wróci ponownie do statusu emeryta. W związku z powyższym Sąd drugiej instancji przyznał rację stronie pozwanej, która twierdziła, że „powołanie na stanowisko dyrektora powoda, który uprzednio przeszedł na emeryturę i otrzymał odprawę emerytalną, wyłącza wypłatę trzymiesięcznej odprawy w przypadku jego odwołania ze stanowiska, w okresie zawieszenia uprawnień emerytalnych”.

W kasacji powoda jego pełnomocnik podniosła zarzut błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 39 ust. 3 ustawy o p.p. - „poprzez uznanie, że przepis ten ma zastosowanie do powoda”. Na tej podstawie skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Koszalinie, ewentualnie także uchylenia poprzedzającego zaskarżone orzeczenie wyroku Sądu Rejonowego w Szczecinku i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego. Zdaniem skarżącego, unormowanie zawarte w art. 39 ust. 3 ustawy o p.p. „należy traktować ściśle, a nie rozszerzająco”, ponieważ „zarówno wykładnia gramatyczna, jak i logiczna wskazuje, że ustawodawca nie chciał obejmować tym przepisem wszystkich pracowników, a jedynie tych, którzy pełnili funkcje dyrektorskie przed przejściem na wcześniejszą emeryturę. W tej zaś sytuacji powodowi należy się odprawa”, która nie przysługiwałaby mu, gdyby w chwili przejścia na emeryturę pełnił

on funkcję dyrektora i gdyby wówczas, jako emerytowany dyrektor, został powołany na stanowisko zarządcy tymczasowego. Za przyjęciem kasacji do rozpoznania przemawia potrzeba wyjaśnienia istotnego zagadnienia prawnego, czy odprawa „dyrektorska” nie przysługuje pracownikowi w każdym przypadku, „gdy wcześniej, nie pełniąc takiej funkcji, pobrał on odprawę w związku z wcześniejszym przejściem na emeryturę, nie będąc wówczas na stanowisku dyrektora”, a także niejednolitość orzecznictwa, które „dotyczy wyłącznie sytuacji, gdy odwołany dyrektor, po otrzymaniu odprawy emerytalnej został powołany na stanowisko zarządcy, brak jest natomiast orzeczeń dotyczących osoby, która pobrała odprawę emerytalną nie pełniąc funkcji dyrektora, a następnie została powołana na stanowisko zarządcy”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozwiązanie stosunku pracy z powodu przejścia na emeryturę pracownika, który nie zajmował stanowiska dyrektora i pobrał odprawę pieniężną w związku z przejściem na emeryturę, w ogóle nie podpada pod okoliczności unormowane w art. 39 ustawy o p.p. Ten przepis rozstrzygał o zbiegu uprawnień odwołanego dyrektora przedsiębiorstwa państwowego do otrzymania odprawy pieniężnej w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia (ust. 1) z uprawnieniem do otrzymania jednorazowej odprawy pieniężnej w związku z przejściem na emeryturę lub rentę z tego stanowiska pracy (ust. 3). Takie rozumienie analizowanej regulacji normatywnej potwierdza aktualne uregulowanie tej sytuacji w art. 39 ust. 2 pkt 5 ustawy o p.p., który stanowi, że odprawa z tytułu odwołania dyrektora ze stanowiska nie przysługuje, gdy odwołanie nastąpiło w związku z przejściem dyrektora na emeryturę lub rentę i nabyciem przez niego uprawnień do otrzymania jednorazowej odprawy pieniężnej z tego tytułu, tj. z tytułu przejścia odwołanego dyrektora na emeryturę lub rentę. Ta aktualna regulacja normatywna została poddana dynamicznej wykładni w orzeczeniu powołanym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Przyjęto w niej, że powołanie na stanowisko dyrektora osoby, która uprzednio przeszła z tego stanowiska na emeryturę i otrzymała odprawę emerytalną, nie uzasadnia wypłaty sześciomiesięcznej odprawy z art. 39 ust. 1 ustawy o p.p., w przypadku kolejnego odwołania ze stanowiska dyrektora w okresie zawieszenia uprawnień emerytalnych (tak wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 30 grudnia 1995 r., III APr 23/95, OSA 1995 nr 11-12, poz. 78). Taki pogląd opiera się w istocie rzeczy na założeniu, że skoro dyrektor może przejść na

emeryturę tylko raz, to tylko jeden raz może wystąpić zbieg uprawnienia do odprawy dyrektorskiej, przysługującej z tytułu odwołania go ze stanowiska dyrektora, oraz uprawnienia do otrzymania jednorazowej odprawy pieniężnej w związku z przejściem z tego stanowiska na emeryturę lub rentę. W takim przypadku ma miejsce jednorazowe ustawowe „skonsumowanie” pierwszego z tych świadczeń przez drugie. W tej koncepcji wcześniejsze skorzystanie z odprawy emerytalnej w związku z przejściem dyrektora na emeryturę lub rentę wyklucza dopuszczalność kolejnego rozważania zbiegu uprawnień uregulowanych w art. 39 ustawy o p.p., ponieważ były dyrektor, będący emerytem, który podejmuje ponownie zatrudnienie na tym samym stanowisku dyrektora zdaje sobie sprawę, że „po odwołaniu wróci ponownie do statusu emeryta”.

Nie jest zadaniem ani uprawnieniem Sądu Najwyższego dokonywanie dalszej oceny tej dynamicznej celowościowo-funkcjonalnej wykładni analizowanego przepisu, który w przypadku zbiegu uprawnień do odprawy przysługującej z tytułu odwołania ze stanowiska dyrektora i jednorazowej odprawy pieniężnej w związku z przejściem z tego stanowiska na emeryturę lub rentę, przyznaje pierwszeństwo i wyłączność temu drugiemu świadczeniu, które dla odwołanego i uprawnionego dyrektora nie zawsze jest korzystniejsze, jeżeli chodzi o wysokość tego uprawnienia. Na użytek rozpoznawanej sprawy istotne pozostaje to, że analizowane unormowania zawarte w art. 39 ustawy o p.p. nie wyłączają spornego uprawnienia powoda, który pobrał odprawę emerytalną z innego tytułu niż określony w analizowanym przepisie, tj. w związku z przejściem na emeryturę ze stanowiska głównego specjalisty w dziale handlowym pozwanego pracodawcy, a nie ze stanowiska dyrektora, na które został powołany dopiero jako emeryt, zajmujący poprzednio inne stanowisko pracy.

Co do zasady można twierdzić, że w przypadku wcześniejszego uzyskania jednorazowej odprawy emerytalnej przez emeryta, który podejmuje kolejne zatrudnienie, nie jest on uprawniony do nabycia kolejnej odprawy emerytalnej z uwagi na jednorazową naturę tego uprawnienia. Co najwyżej i w przypadku nieprzerwanego wykonywania pracy u dotychczasowego pracodawcy po nabyciu uprawnień emerytalnych, co prowadzi do zawieszenia nabytego prawa do emerytury bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego (art. 103 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emery-

turach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.), można by rozważać potencjalne uprawnienie emeryta kontynuującego zatrudnienie u tego samego pracodawcy do uzyskania wyrównania pobranej odprawy emerytalnej. Natomiast w przypadku pobrania odprawy emerytalnej w związku z przejściem na emeryturę z innego zatrudnienia niż dyrektorski stosunek pracy, w ogóle nie występuje konkurencja poddanych analizie uprawnień dyrektorskich, jakie rozstrzygała norma zawarta w art. 39 ust. 3 ustawy o p.p., a co w obecnym stanie prawnym precyzuje art. 39 ust. 2 pkt 5 tej ustawy. Mając to na uwadze Sąd Najwyższy uznał, że pracownikowi odwołanemu ze stanowiska dyrektora, które objął po raz pierwszy po przejściu na emeryturę z innego stanowiska pracy (starszego specjalisty), przysługuje odprawa pieniężna określona w art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. W celu jej zasądzenia Sąd Najwyższy wyrokował na podstawie art. 393¹³ k.p.c.

=====